

FACTORI STIMULATIVI/ BLOCANȚI AI INOVAȚIEI SOCIALE ÎN MEDIUL RURAL ROMÂNESC. STUDIU DE CAZ: COMUNA BUGHEA DE SUS, JUD. ARGHEȘ

MIHNEA PREOTESI

Studiul de față își propune o analiză a modului în care anumite contexte locale și anumite moduri particulare de furnizare a bunăstării acționează în sensul blocării apariției și dezvoltării unora sau altora dintre premisele ce facilitează inovația socială.

Analiza se va focaliza pe mediul rural românesc, ipoteza de la care aceasta pornește fiind aceea că acesta reprezintă, mai degrabă, un spațiu defavorabil inovației sociale și, în unele cazuri, un spațiu social favorabil dezvoltării unui tip special de inovație socială, pe care l-am numit „pseudoinovație socială”.

Studiul de caz propus analizează o situație pe care am considerat-o relevantă pentru ilustrarea modului în care, prezența unei combinații de variabile contextuale se constituie în premise defavorabile inovației sociale, însă facilitează comportamente de tipul „pseudoinovației sociale”.

Cuvinte-cheie: contexte locale de furnizare a bunăstării, constrângeri, oportunități, practici informale de câștig, pseudoinovație socială.

INOVAȚIA SOCIALĂ

Accepțiunea termenului de inovație socială utilizată în articolul de față reprezintă o sinteză a principalelor abordări teoretice asupra domeniului. Termenul este unul relativ nou, fiind introdus în circuitul științific abia în 1970, într-o lucrare a lui Taylor. Conform acestuia, inovația socială reprezintă *un nou mod de a face lucrurile, în scopul explicit de a răspunde unei nevoi sociale* (Taylor, 1970, apud. Cloutier, 2003). Autorul citat, analizând condițiile apariției și reușitei unui proces de inovare socială, consideră *cooperarea și angajamentul actorilor implicați ca premise esențiale ale reușitei inovației sociale*

Alți autori, precum Chombart de Lauwe (1976, în Fontan, 1998, apud. Cloutier, 2003), consideră că inovația socială se manifestă nu doar ca un nou mod de rezolvare a problemelor, ci și ca un răspuns la un ideal social. Așadar, *inovația socială există și este orientată către atingerea unei situații sociale dorite, fără ca această situație să fie în mod necesar identificată ca una dificilă, care reclamă o soluție imediată*.

Într-o sinteză a acestor abordări, *inovația socială reprezintă introducerea a ceva nou și folositor, în vederea valorificării sociale, în sensul rezolvării unor*

Adresa de contact a autorului: Mihnea Preotesi, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Calea 13 Septembrie, nr. 13, sector 5, 050711, București, România, e-mail: mihneapre1@yahoo.com.

nevoi și interese sociale (*The American Heritage Dictionary, Meriam-Webster online, UK, Peter Drucker, 2002*).

Câteva dintre premisele prezentate mai sus sunt importante pentru analiza propusă în lucrarea de față:

– angajamentul actorilor sociali și cooperarea dintre aceștia reprezintă premise de bază ale producerii inovației sociale;

– scopul inovației sociale este ameliorarea unuia sau mai multor aspecte ale situației sociale a unei colectivități, fie că acestea sunt identificate ca probleme sociale de către colectivitate, fie că situația către care se tinde este una considerată dezirabilă a fi atinsă;

– inovația socială răspunde unor nevoi și interese sociale.

Ceea ce îmi propun, în cele ce urmează, este ca, pornind de la condițiile enunțate mai sus, să analizez ce factori și prin ce mecanisme acționează aceștia, în sensul blocării apariției și dezvoltării unora sau altora dintre premisele ce facilitează inovația socială.

Analiza se va focaliza pe mediul rural românesc, ipoteza de la care se pornește fiind aceea că mediul rural românesc actual reprezintă, mai degrabă, un spațiu defavorabil inovației sociale și, în unele cazuri, un spațiu social favorabil dezvoltării unui tip special de inovație socială, pe care l-am numit *pseudoinovație socială*.

Studiul de caz propus analizează o situație pe care am considerat-o relevantă pentru ilustrarea modului în care prezența unei combinații de variabile contextuale se pot constitui în premise defavorabile inovației sociale, însă facilitează comportamente de tipul *pseudoinovației sociale*.

POSTCOMUNISMUL ÎN RURALUL ROMÂNESC. PREMISE FAVORABILE/ DEFAVORABILE INOVĂRII SOCIALE

Răspunsul la provocările unui mediu economico-social în schimbare, în condiții de incertitudine severă, generatoare de derută acțională și axiologică, s-a materializat în adoptarea unor strategii de răspuns, fie active, fie pasive. Construcția acestor strategii de răspuns a fost modelată atât de influența unor factori generali, precum creșterea insecurității economice, după 1989, cât și prin acțiunea, în special în mediul rural, a unor factori contextuali, specifici, precum oportunitățile locale de câștig, fie ele legale, informale sau ilegale, corelat cu experiența unor comportamente individuale și colective de valorificare a acestor condiții specifice.

Așadar, tema propusă spre analiză este revelarea mecanismelor sociale și psihosociale prin care astfel de **contexte particulare pot genera și întreține un anumit tip de cultură civică, care, la rândul ei, poate facilita sau bloca inovația socială. De asemenea, este propusă a fi analizată relația dintre anumite strategii individuale/ colective de răspuns la provocările mediului și inovația socială.**

Schimbarea socială generează două tipuri de strategii de răspuns (Merton):

- *active*: inovație; rebeliune;
- *pasive*: ritualism; retragere.

În ceea ce privește mediul rural românesc, tranziția a generat ambele tipuri de strategii de răspuns:

1. Întoarcerea la tradiție – strategie activă, pentru că implică acțiune, pasivă prin scopurile și tipul de orientare pe care le propune.

Întoarcerea la agricultura autarhică, de subzistență – o alegere a unui risc minim, dar cu șanse de dezvoltare la fel de reduse (Voicu, B., 2005, p. 113).

Ca răspuns la o situație generatoare de incertitudine acțională și axiologică, întoarcerea la tradiție reprezintă un mecanism de absorbție artificială a incertitudinii prin „investirea cu plus-valoare a soluțiilor cristalizate în experiența colectivității și demonstrate a fi satisfăcătoare (Zamfir, C., 1999, p. 357–358). Tradiția reprezintă un răspuns pentru frica de a abandona rutina sigură în favoarea riscurilor asociate cu metodele neexperimentate (Nadel, apud. Zamfir, 1999, p. 358).

Pe de altă parte, tradiționalismul reprezintă o premisă nefavorabilă pentru inovația socială, fiind asociat, în plan individual și colectiv, cu **obișnuința, care reprezintă un factor blocant al inovației sociale.**

2. Inovația socială, realizată în afara regulilor acceptate social, prin mijloace ilegale sau imorale, reprezintă o strategie de adaptare activă, ce asigură supraviețuirea în plan individual, fără a asigura premisele dezvoltării și este o frână în calea dezvoltării sociale. Acest tip de strategie activă se materializează în pseudoinovații sociale, reprezentând un factor blocant al inovației sociale, mecanism ce acționează, cu precădere, în anumite contexte particulare.

Contextul va fi operaționalizat pe următoarele dimensiuni:

– **constrângeri** ale mediului, defavorizante inovației sociale – operaționalizate prin lipsa unor resurse comunitare, precum încrederea interpersonală, dar și, pe de altă parte, prin prezența unor elemente ce susțin prevalența unei culturi civice dependente;

– **oportunități** ale mediului favorizante pseudoinovației sociale – modele de acțiune și de interacțiune personal-instituțională, aflate la granița și dincolo de granița legalității, ca practici validate prin experiențe individuale și comunitare, ilustrând prezența unor elemente proprii unei culturi civice parohiale.

Așadar, studiul de caz își propune să valideze empiric ipotezele propuse, prezentând o comunitate pe care am considerat-o relevantă pentru tema în cauză. Analiza datelor de interviu se va focaliza asupra câtorva aspecte importante, între care:

– nivelul scăzut al încrederii interpersonale și nivelul scăzut al potențialului de inovație socială, la nivel comunitar;

– contextul local, favorabil unor activități (pseudo)infracționale și experiența unor asemenea practici, ca premise ale blocării inovației sociale;

– aplicarea la nivel local a unor modele viciate de interacțiune cu instituțiile statului, fie prin evitarea relațiilor cu acestea și întărirea unor circuite paralele de rezolvare a problemelor în afara sistemului, fie prin personalizarea relațiilor cu instituțiile, prin apelul la relații utile, ca premise ale dezvoltării unui comportament pseudoinovativ.

Studiul de caz prezintă o situație în care sunt prezente ambele tipuri de răspuns la schimbarea socială, în formele amintite, ce reprezintă premise ale blocării inovației sociale, pe de o parte – precum întoarcerea la agricultura tradițională, de subzistență –, dar și un cadru ce facilitează dezvoltarea unor comportamente de tipul *pseudoinovației sociale*, pe de altă parte.

Ipoteza de bază de la care pornește analiza propusă este aceea că alegerea uneia sau alteia dintre cele două tipuri de strategii amintite depinde, în mare măsură, de gradul în care anumite contexte particulare favorizează sau nu existența unor oportunități/ practici informale/ ilegale de câștig. Cazul avut în vedere a fost considerat exemplar, tocmai datorită faptului că reprezintă un spațiu favorabil ambelor strategii de răspuns amintite.

STUDIUL DE CAZ – BUGHEA DE SUS, JUD. ARGEȘ

Ipoteza: *oportunități informale și ilegale de câștig mare înseamnă prezența unei culturi civice cu elemente parohiale, ce favorizează comportamente active pseudoinovative – refuzul sau negocierea aplicării anumitor norme, care au un statut teoretic imperativ și nenegociabil. Pseudoinovația – factor blocant al inovației sociale.*

Cultura civică rurală – între parohial și dependent

În termenii propuși de Almond și Verba¹, comunitatea studiată s-ar caracteriza ca fiind un tip de cultură civică mixtă, cu elemente parohiale, dependente și participative. Sătenii intervievați, din Bughea de sus, sunt orientați către *output*-ul guvernamental, într-o măsură semnificativ mai mare decât față de *output*-ul activității administrației locale.

Guvernul are datoria să îi ajute să-și rezolve toate problemele:

- prin măsuri generale, precum crearea de locuri de muncă sau stoparea creșterii prețurilor;
- prin măsuri particulare, precum controlul modului în care patronii locali respectă drepturile angajaților.

De asemenea, guvernul e obligat să ia măsuri și să îi ajute pe oamenii care au avut de suferit în urma unor calamități naturale, precum inundațiile.

Orientarea pronunțată către *output*-ul activității administrației centrale, dublată de lipsă de orientare pentru *input*-ul sistemului – *cultură civică dependentă*.

Pe de altă parte, primarul trebuie să-i lase în pace pe oameni să trăiască așa cum știu, eventual, în afara regulilor impuse de același guvern, atâta timp cât acestea intră în contradicție cu modul lor de viață obișnuit.

Există tradiția negocierii tacite a modului și gradului de respectare a unor norme, teoretic, imperative. Faptul că oamenii încearcă și, într-o oarecare măsură, reușesc să trăiască în afara unora dintre normele imperative ale statului, reprezintă un indicator al existenței unui *mixt cultural dependent – parohial*.

¹ *The Civic Culture*, Princeton University Press, 1963.

Există mai mulți factori ce contribuie la configurarea unei asemenea realități, între care, important în contextul analizei de față, este gradul înalt în care activitățile ilegale și/ sau informale de câștig reprezintă o oportunitate și o practică locală tradițională. Analiza datelor de interviu arată că acest tip de activități au reprezentat și reprezintă o parte importantă a modului în care sătenii își asigură existența de zi cu zi. Înainte de 1990, oportunitățile informale/ ilegale de câștig erau concentrate în zona marilor fabrici și uzine comuniste din zonă, cu zeci de mii de angajați, precum uzina *Aro* sau minele de cărbuni din jurul Câmpulungului. De la *Aro* se furau, în special, piese de schimb, dar și motorină și benzină. De la mină, șoferii care lucrau în carieră furau motorină, dar și cărbune –semnificativă este povestea unuia dintre cei intervievați care își amintește că într-o noapte a adus cu camionul de la mină niște cărbuni atât de mari încât nu au avut loc într-o curte de câteva sute de metri pătrați și au rupt gardul și niște scări de beton în momentul în care i-au basculat peste gard.

Cei care dețin autoturisme *Aro*, pentru a obține piese de schimb mai de calitate, așa-numitele piese „de fabrică”, în condițiile în care uzina nu mai funcționează de câțiva ani, apelează în continuare la oameni care au lucrat la *Aro* și care dețin încă adevărate depozite de astfel de piese – am avut ocazia să văd într-o pivniță un asemenea depozit.

Odată cu restrângerea drastică a activității industriale, cea mai importantă parte a activităților ilegale/ informale de asigurare a traiului zilnic s-au concentrat în zona forestieră. Pădurile sunt devalizate, în general, în complicitate cu pădurarul.

Cei care fură și sunt considerați, ca atare, adevărații hoți, de către sătenii care fură și ei, dar „cu măsură”, sunt țiganii care fură fără măsură și, în general fără complicitatea pădurarului, care de multe ori nu le poate face față nici cu poliția. Oamenii consideră că hoții cei mari sunt cei de la celălalt capăt al firului, beneficiarii mărfii, proprietarii de joagăre mai mult sau mai puțin autorizate – dacă țiganii „fură, totuși, că nu au ce mânca , aștilalți s-au îmbogățit din furat”.

Neîncrederea–premisă negativă a comportamentului antreprenorial și a inovației sociale

Încrederea. Definiții și concepte

Încrederea socială, sau generalizată, reprezintă *o relație între doi actori sau grupuri, în care una dintre părți adoptă o poziție care exprimă, fie verbal, fie comportamental, convingerea conform căreia cealaltă parte va întreprinde acea acțiune care este preferabilă unor acțiuni alternative* (Braitwaite, 1998, p. 47, apud. Bădescu Gabriel în BOP, 2007).

Delhey și Newton (2003) definesc în mod asemănător încrederea, ca *așteptare mutual împărtășită, deseori exprimată ca siguranța pe care oamenii o manifestă și, când este necesar, comportamentul reciproc avantajos în interacțiunile lor cu ceilalți.*

Uslaner și Rothstein (2005) fac o distincție importantă între *încrederea generalizată și încrederea particularizată, sau in-group.* Încrederea generalizată reflectă legătura mutual împărtășită pe care oamenii o au cu societatea în ansamblu și cu fiecare grup din cadrul acesteia. Încrederea particularizată reflectă legăturile

din cadrul unui grup, legături ce funcționează în sensul maximizării consecințelor pozitive ale acțiunii grupului pentru grup și în afara sau chiar împotriva interesului social general.

Încrederea și dezvoltarea socială

Încrederea interpersonală reprezintă unul dintre factorii importanți în configurarea unui anumit tip de spațiu social. Nivelul stocului de încredere corelează pozitiv cu nivelul unor variabile considerate înalt dezirabile, din perspectiva dezvoltării sociale, fie ele valori, atitudini sau comportamente. Comunitățile locale, dar și regiunile și, chiar țările caracterizate prin niveluri ridicate ale încrederii sociale se caracterizează prin bunăstare economică, nivel redus de inegalitate socială, economii deschise, creștere economică importantă și un nivel redus de criminalitate și corupție (Rothstein, Uslaner, 2005). Un stoc redus de încredere socială corelează cu un grad înalt de inegalitate socială, un nivel redus de toleranță intergrupală, cu niveluri înalte ale corupției și criminalității.

Pe de altă parte, încrederea interpersonală corelează pozitiv cu anumite comportamente, precum cel antreprenorial, ca inovație socială și tip de răspuns la provocările mediului (Sandu, D., 1999, p. 98–99). **Un nivel scăzut al încrederii sociale poate reprezenta, așadar, o premisă a blocării inovației sociale.**

Încredere generalizată și încredere particularizată, la Bughea de Sus

Neîncrederea în oameni și în autorități este relevantă, pe de o parte, de comportamentul oamenilor, pe care l-am analizat în mai multe reprize pe parcursul a câțiva ani de observație semiparticipativă. Pe de altă parte, oamenii înșiși caracterizează propria comunitate locală ca fiind una în care solidaritatea socială și încrederea interpersonală reprezintă resurse rare.

Aceste aprecieri vizează fie întreaga comunitate – „*oameni mai ai dracului ca aici, nu găsești nicăieri*”, fie anumite persoane, în special proprii vecini, față de care își manifestă în mod explicit sau implicit neîncrederea, atât în calitatea lor de buni vecini, cât și în calitatea lor de oameni, în general. Neîncrederea pare a fi alimentată de suspiciuni reciproce asupra naturii și mai ales a gradului în care aceștia desfășoară activități de sporire a veniturilor, precum cele amintite anterior. Această autopercepție mai curând negativă, este dublată de o evaluare net pozitivă în raport cu celelalte sate din jur, bughenii considerându-se mai cinștiți, mai buni și mai gospodari, în raport cu „Albeștenii de pe deal” care ar fi „*mai hoți și mai răi – cei mai ai dracului oameni*” și în raport cu cei din Căndești, care ar fi „*mai proști și mai puturoși*”.

Imaginea proastă a bughenilor se transformă într-una bună, dacă se compară cu cea a moldovenilor veniți în sat, care, indiferent de statusul lor socioeconomic actual, „tot moldoveni rămân” și a căror „dezrădăcinare” și „replantare” generează un anume dispreț, datorat tocmai reușitei acestui proces de adaptare, pentru că „*moldoveanul e ca salcia, unde-l pui, acolo crește*”. Acest tip de valorizare negativă a reușitei unui comportament adaptativ reprezintă **o ilustrare a valorizării pozitive a stabilității, în raport cu schimbarea, cu noul, cu inovația.**

Așadar, la Bughea de Sus și când nu fură oamenii sunt bănuți că fură, orice, de la curent electric până la mere sau găini din grădina vecinului. Bănuții sunt, pe de o parte, cei care au mai mult decât ceilalți, care au, pentru că au furat, fie cei care au mai puțin decât media satului, adică cei care trebuie să fure ca să trăiască.

Modele de interacțiune cu instituțiile statului, generatoare de comportamente de pseudoinovație socială²

O situație des întâlnită, în general, în mediul rural românesc precum și în cazul de față, este angajarea fără forme legale sau cu forme legale, dar cu trecerea unei bune părți a salariului în zona nefiscalizată. În fața unei asemenea situații, chiar dacă oamenii nu sunt foarte interesați de efectele evaziunii fiscale în ceea ce privește partea de impozit neplătită, corespunzătoare sumei încasate peste cea trecută în acte, situația este diferită în ceea ce privește contribuția la fondul de asigurări sociale. Oamenii par a fi conștienți de pierderile pe care le vor suferi din acest punct de vedere, ca viitori pensionari, însă, fie nu consideră faptul prea grav, ca rezultat al unei orientări, mai degrabă, prezenteiste, fie găsesc soluții de răspuns la această situație, ce compensează într-un fel sau altul, acest tip de pierdere a unor beneficii viitoare și oarecum incerte, prin câștigarea unor beneficii certe și imediate.

Unul dintre aceste beneficii certe și imediate este negocierea unui salariu real mai mare, ca monedă de schimb pentru acceptarea unui salariu mai mic „pe cartea de muncă”.

O strategie complementară este cea a recuperării pierderii de la angajator, prin diverse metode de a îl păgubi pe acesta. Iată un exemplu de acest tip: un șofer este angajat cu salariul minim pe economie la un angajator privat, în condițiile în care a negociat cu acesta un salariu net de două ori mai mare decât salariul minim pe economie. Angajatorul, pe lângă faptul că nu plătește taxele pentru angajat la valoarea reală a salariului, nu respectă, în multe cazuri, nici programul normal de muncă, cerându-i angajatului să presteze ore suplimentare de muncă, uneori plătite, alteori, neplătite. La rândul lui, angajatul fură motorină de la angajator, declarând un consum mai mare al camionului cu care lucrează, considerând că astfel reglează conturile cu patronul și relația dintre aceștia rămâne una echitabilă și reciproc avantajoasă. În plus, folosește, pe cât posibil, camionul de la serviciu pentru afaceri pe cont propriu și își sporește veniturile, în aceeași idee de a compensa pierderile amintite. Relevant pentru ilustrarea nivelului și constanței cu care se realizează aceste „compensări” este faptul că unul dintre cei aflați într-o astfel de situație a reușit să strângă de la ultimii doi angajatori pe care i-a avut în ultimii patru ani nu mai puțin de 2 500 de litri de motorină, cantitate ce rămâne constantă, în pofida folosirii permanente pentru consum propriu și pentru vânzare.

Acest tip de *reglări de conturi*, realizate în afara și, în multe cazuri, împotriva normelor legale, s-au constituit ca practici sociale, în perioada comunistă, ca efect

² Acest capitol are la bază un subcapitol al materialului elaborat pentru tema de plan pe anul în curs, coordonator Mălina Voicu, material având titlul *Contexte locale de furnizare a bunăstării. Constrângeri, oportunități, strategii de răspuns*.

pervers al reformei socialiste a agriculturii. Pe de o parte, oamenii concepeau rodul muncii lor de la „colectiv” ca fiindu-le, în mare parte, înstrăinat pe nedrept. În consecință, a fura de la „colectiv” însemna, de fapt, a normaliza o situație considerată anormală. Pe de altă parte, proprietatea comună era și a tuturor, în ceea ce privește drepturile corelative, dar și a nimănui, în ceea ce privește obligațiile corespunzătoare.

Același mecanism funcționa, la un nivel mai scăzut, în marile întreprinderi socialiste, unde oamenii își mai „completau” veniturile prin exploatarea în regim privat a unor resurse publice.

În contextul amintit, reacția legitimă, până la un punct, de apărare împotriva aplicării unor norme cu efecte aberante și în multe cazuri insuportabile, impuse de regimul comunist, a dus la crearea unor mecanisme adaptative care au continuat să fie perfecționate în fața unei alte provocări, la fel de imperative, cea a șocului economic al tranziției. În altă ordine de idei, anumite comportamente deviate, precum cele amintite mai sus, pot fi considerate legitime, ca răspuns la o agresiune a sistemului, precum cea exercitată în mod concertat de către regimul comunist împotriva mediului rural, în ansamblu. Această legitimitate excede însă contextul în care a fost validată și întreține anumite moravuri, precum cele amintite, a căror legitimare duce la o acceptare cvasiunanimă, în anumite limite, a unui comportament deviant (Preotesi, 2008, p. 138).

Dacă a fura de la stat a devenit un soi de act de dreptate socială, odată cu schimbarea tipului de angajator, mecanismele compensatorii au rămas aceleași, cauzele și complexul de factori generator al situațiilor ce declanșează aceste mecanisme, însă s-au schimbat.

Mai concret, abuzurile unor patroni reprezintă experiențe ce întăresc imaginea negativă a firmelor private și legitimează comportamente precum cele amintite. Pe lângă nerespectarea timpului de lucru legal și chiar al celui convenit între părți, fără a compensa acest lucru cu plata orelor suplimentare, abuzurile angajatorilor vizează și alte aspecte, precum siguranța la locul de muncă – este relevant cazul unui șofer, obligat să conducă în curse de sute de km prin țară un camion pentru care patronul firmei respective nu plătitise toate taxele și nici nu avea aprobările necesare pentru genul de transport pe care îl realiza. Șoferul respectiv era obligat să „se descurce” cu toate posibilele controale, riscând, între altele, suspendarea carnetului său de conducere. În plus, camionul respectiv nu prezenta siguranță în circulație, ceea ce putea duce la riscuri privind integritatea fizică a șoferului și a celor cu care acesta interacționa în trafic. De altfel, această problemă a transferului responsabilității pentru starea tehnică a mașinii, de la angajator, către angajat, este una omniprezentă în toate discuțiile cu șoferi din zona respectivă. Aceștia trebuie să se descurce, de exemplu, cu niște cauciucuri foarte uzate, practic, aproape sfâșiate, pe care le leagă cu sârme, iar atunci când nu se mai poate face nimic cu ele, le schimbă cu alte cauciucuri uzate, ce urmează același tratament – unul dintre cei intervievați mi-a povestit că își făcuse o relație prin care primea cauciucuri uzate de avion pe care le folosea cu succes la RABA cu care lucra.

Există și abuzuri mai grave ale angajatorilor, precum neplata totală sau parțială a drepturilor salariale convenite de părți, în special în cazul angajării fără

forme legale. În acest sens, este relevant cazul unui tânăr angajat la o firmă de transport internațional care, în așa zisă perioadă de probă, a făcut două curse în Anglia, fără a fi plătit și fără a i se asigura diurnă – a primit 100 de euro, ca avans din salariu, bani cu care a trebuit să trăiască o săptămână, „*dormind în camion și mâncând numai conserve pentru câini și pisici*”. Discutând cu persoana respectivă despre posibilitățile legale de rezolvare a acestei situații, apelul la instituțiile abilitate nu părea a fi o idee atractivă, *neîncrederea* în aceste instituții fiind dublată de *frica de incompetență în raport cu abilitățile proprii necesare demarării unui asemenea demers*. Primind ajutor în redactarea și trimiterea reclamației la instituțiile abilitate, a acceptat, totuși, să urmeze calea legală. După o vreme, deși lucrurile păreau să ia o turnură favorabilă celui păgubit, respectivul a hotărât să își facă singur dreptate și a tăiat o prelată de la un TIR al firmei respective, prelată a cărei valoare depășea de două ori valoarea salariului pe care acesta îl avea de recuperat. A fost însă prins și și-a recunoscut fapta la poliție. Patroana respectivă, și ca urmare a amenzii destul de importante primite în urma reclamației în cauză, a exclus orice formă de înțelegere, promițându-i acestuia că „*o să îl termine*”, drept pentru care l-a acuzat de hărțuire și de distrugere, fixându-i un termen foarte apropiat pentru plata daunelor, urmând să demareze, în caz contrar, procedurile judiciare specifice situației respective.

Cazul relatat este ilustrativ pentru modul în care se produce, în mod concret interacțiunea individului cu instituțiile statului. **Chiar dacă oamenii susțin un stat maximal, cel puțin în ceea ce privește intervenția în economie, pe de altă parte nu au nici încrederea, nici obișnuința, nici competența minimă necesară pentru a apela, în caz de nevoie, la instituțiile statului. Pe de altă parte, există practica rezolvării directe și în afara mecanismelor legale a conflictelor interpersonale și, în unele cazuri, a celor personal-instituționale, transformate, la rândul lor, tot în conflicte interpersonale – de exemplu, conflictul de muncă devine un război personal cu patronul sau cu șeful direct.**

În plus, experiențele negative ale interacțiunii cu instituțiile întăresc această respingere și neîncredere în modelul birocratic de rezolvare a problemelor. În general, în medie, oameni mai puțin instruiți și mai prost îmbrăcați decât cei din mediul urban, cei din mediul rural percep, în multe cazuri, o atitudine ostilă din partea reprezentanților, ceea ce Lipski numea „*birocrația de ghișeu*”, fiind descurajați încă de la prima interacțiune cu niște instituții în care nu au, oricum, prea multă încredere.

Cu totul altfel stau lucrurile atunci când în instituțiile respective există un reprezentant care este cineva cunoscut. Dacă știi pe cineva din sistem, interacțiunea cu sistemul devine mai simplă și mai dezirabilă. În acest caz, oamenii apelează la instituții pentru a își aranja „*pensii pe caz de boală*” (între oamenii cu care am discutat, unii știau și persoana la care trebuie să apeleze și tariful acestui serviciu), sau obținerea mai facilă a carnetului de conducere (de altfel, județul Argeș a ajuns celebru din acest punct de vedere, ca urmare a scandalului polițiștilor implicați în acte de corupție vizând obținerea frauduloasă a permiselor de conducere).

Acest tip de interacțiuni sunt, de fapt, interacțiuni personale, problemele fiind rezolvate în afara mecanismelor legale birocratice. În plus, participarea indivizilor

la acte de corupție reprezintă o dovadă a corupției existente în sistem, iar rezultatul este tocmai o scădere a încrederii în instituții, dar și o scădere a încrederii generalizate (Rothstein, Usslaner, 2005).

Concluzie: Strategii de răspuns, precum cele prezentate mai sus, pot fi considerate ca exemple de pseudoinovație socială, cu efecte negative asupra vieții individului și asupra comunității. Acest tip de *reglare de conturi* ca mod de rezolvare a conflictelor dezvoltă anumite abilități sociale, în dauna altora și presupun un consum de energie folosită într-o direcție opusă sau, în cel mai bun caz, neutră față de dezvoltarea socială, fapt ce reprezintă o premisă a blocării inovației sociale.

BIBLIOGRAFIE

1. Almond, G., Verba, S., *The Civic Culture*, Princeton University Press, 1963.
2. Cloutier, J., *Qu'est que l'innovation sociale?*, www.crisis.uqam.ca/cahiers/ETO314.pdf.
3. Dehley, J., Newton, K., *Who Trusts? The Origins of Social Trust in Seven Societies*, „European Societies”, 5, nr. 2/2003.
3. Dumitrache, L., Vintilă, G., *Un model de evaluare a dinamicii așezărilor umane în perspectiva dezvoltării durabile*, „Calitatea Vieții”, nr. 3–4, București, Editura Academiei Române, 1995.
4. Preotesi, M., *Contexte locale de furnizare a bunăstării și încrederea interpersonală și instituțională. O analiză în mediul rural românesc*, „Calitatea Vieții”, nr. 1–2, București, Editura Academiei Române, 2008.
5. Rothstein, Bo, Usslaner, E. M., *All for all – Equality, Corruption and Social Trust*, „World Politics”, 2005, p. 41–72.
6. Sandu, D., *Spațiul social al tranziției*, Iași, Editura Polirom, 1999.
8. Voicu, B., Voicu, M., (coord.), *Valori ale românilor – 1993–2006*, Iași, Institutul European, 2007.
9. Voicu, B., *Penuria pseudo-modernă a postcomunismului românesc*, vol. 1, Iași, Editura Expert Projects, 2005.
10. Voicu M., *Ce fel de bunăstare își doresc românii? Despre legitimitatea politicilor sociale în România*, Iași, Editura Expert Projects, 2005.
11. Zamfir, C., Incertitudinea – o perspectivă psihosociologică, în Zamfir C., *Spre o paradigmă a gândirii sociologice*, Iași, Editura Cantes, 1999, p. 327–364.
12. Fundația Soros, *Barometrul de Opinie Publică – 10 ani*, România, 2007.
13. *The American Heritage Dictionary*, Meriam-Webster online, UK, Peter Drucker, 2002.

This study intends to make an analysis of how certain local contexts and particular ways of delivery welfare act upon the development of some of the premises which facilitate the social innovation.

The analysis will be focused on the Romanian rural area. The groundwork hypothesis states that this represents a rather detrimental space to social innovation, and, in certain cases, a space favorable to the development of a particular type of social innovation entitled „pseudo-social innovation”.

The suggested case study analyses a situation which I consider to be relevant, in order to describe how a combination of contextual variables represents detrimental premises for social innovation, facilitating the „pseudo-social innovation” behaviour.

Keywords: local context of delivery of welfare, constraints, opportunities, informal practices of gain, „pseudo-social” innovation.